

SECTIO IV.

An sint in Deo tres subsistentiae relativae.

1. Prima sententia. — Hoc dubium maxime pertinet ad explicandum incarnationis mysterium, et propter illud fere cætera tractata sunt. Multi ergo ex Theologis negant esse in Deo subsistentias relativas, sed unam tantum absolutam; quamvis enim fateantur tres personas, ac tria supposita, per relations constituta et distincta, negant tamen habere quod subsistant, a relationibus, sed ab essentia. Cum enim de ratione suppositi duo sint, scilicet, esse subsistens et incommunicabile, primum dicunt convenire ratione essentiæ, secundum ratione relationis, ita ut, licet ipsa relatio divina substantialis et subsistens, tamen hoc ipsum habet ex essentia quam includit, ex se vero solum referri. Hanc sententiam sic explicatam tenet Duran., in 4, d. 13, q. 2, d. 23, q. 1, et in 3, d. 4, q. 2; Marsi., in 4, q. 29, art. 4, d. 4, q. 30, art. 4; Ferr., 4 cont. gent., cap. 26; Capreol. et Paludan. supra citati, et Capreol. in 1, d. 26, quæst. 1, art. 4, concl. 3, et art. 3, defendendo eamdem conclusionem; et indicat Scot. citatis locis, præsertim in 3, d. 4, q. 2, dum negat essentiam habere aliquod esse a personis; ac fere alii auctores citati dubio præcedenti pro secunda sententia, paucis exceptis, hoc idem sentiunt. Et favet multum D. Thom. in aliquibus locis supra citatis, præsertim q. 2 de Potent., art. 1, ubi dicit *essentiam divinam non accipere esse per supposita*; et q. 8, art. 3 et 7, ubi distinguit illa duo, quæ sunt de ratione hypostasis, scilicet, subsistere, et esse incommunicabilem, et subdit, quod *relationes, in quantum relationes, non habent quod subsistere faciant*. Quod repetit in q. 9, art. 5, ad 13; et 1 p., q. 40, art. 2, ad 2, negat personas distinguiri in esse in quo subsistunt; et idem sumi potest ex 1 p., q. 28, art. 2, et q. 29, art. 4, et ex aliis locis supra citatis. Fundari etiam solet hæc sententia in loco saepè citato ex Augustino, 7 de Trinit., cap. 4 et 5, ubi revera non videtur agnoscere aliquid posse subsistere, nisi per absolutum, ut sic, et ideo ait: *Quidquid subsistit, ad se subsistit*; et ideo, 5 de Trin., c. 8, sic ait: *Illud præcipue teneamus, quidquid ad se dicitur præstantissima illa et divina sublimitas, substantialiter dici; quod autem ad aliquid, non substantialiter, sed relative; et infra: Quidquid ad se dicitur. non pluraliter,*

sed singulariter dici. Rationes vero pro hac sententia possunt plures sumi ex supra dictis, quas infra attingemus.

2. Secunda sententia. — Contrariam sententiam tenent necessario omnes, qui negant subsistentiam, ut Alex., Bonav., etc. Ex his vero, qui ponunt subsistentiam absolutam, tenet hoc Cajetanus locis supra citatis, et eam defendunt communiter recentiores Thomistæ, et juxta eam loquitur etiam Scot., Quodl. 4, art. 2, Quodl. 3, art. 5; videtur omnino vera. Supposita ergo varia significatio nominis subsistentiæ supra posita:

3. Tres in Deo subsistentiae. — Dico primo, in Deo esse tres subsistentias realiter inter se distinctas, ut subsistentia significat per modum concreti id quod subsistit. Hæc conclusio est de fide quoad rem ipsam, quia nihil aliud est, quam dicere in Deo esse tres personas; quoad modum autem loquendi reperiatur saepè in antiquis Conciliis, Ephesino, can. 4; et in epistola Patrum Concilii Constantinopolitani, ad Damasum, cum Concilio Romano, quæ in 4 tom. Concil. refertur, ante Concil. Constant. I, ex Theodor., lib. 5 Hist., cap. 9, et Niceph., lib. 12, cap. 16, ubi expresse dicitur, *in tribus subsistentiis, sive in tribus personis*; item ex Concilio Chalcedonense, act. 16; et Constantinopol. V, consult. 8, can. 1; Constantinopol. VI, act. 14; et in aliis Patribus; tamen (ut jam admonui) in his locis, semper græce habetur nomen ἑνότατος, et Latinus interpres interdum retinet illam vocem, interdum vero utitur nomine subsistentiæ, vel personæ, vel utriusque. Ex Latinis vero Conciliis usum est illa locutione Concilium Later. sub Mart. I, consult. 4, can. 4, quamvis eam etiam referat ex quinta Synodo. Infra vero, consult. 5, in propria definitione fidei, can. 5, eamdem locutionem imitatur; Concilium etiam Wormaciense, cap. 5, *in tribus subsistentiis dicit unam substantiali esse*, quod refert ex Gregor., lib. 1 Regist., epist. 41, ubi tamen habetur *in tribus personis*; utraque vero lectio notatur, de Consecrat., d. 4, cap. De trina, in Decreto Gregor. Sic etiam accipi potest, quod in Concilio Floren., in litteris unionis dicitur, *Filium esse principium subsistentiæ Spiritus Sancti*. Nam Concilium propter Græcos ita loquitur, et græce dicuntur scriptum. Hieronymus etiam (si tamen ejus est epistola) in tom. 9, epist. 17, que continet explanationem Symboli ad Damasum, dicit, *Tres personas et hypostases, id est, subsistentias, confitemur*. Et Richard. de S. Victor., lib.

1 de Trinitat., cap. 11, et lib. 4, cap. 16, 17, et sequentibus. Ratione non oportet uti, quoniam, supposito Trinitatis mysterio, nominem significatio ex usu petenda est.

4. Tres in Deo rationes subsistendi relativæ. — Dico secundo: in Deo sunt tres subsistentiae relativæ, ea voce in abstracto utendo, id est, tres rationes subsistendi. Hæc sequitur ex præcedenti; et potest aliquo modo sumi ex sexta Synodo, act. 11, ubi dicitur, quod *Sanctissima Trinitas est numerabilis personaribus subsistentiis*; videtur enim subsistentia sumi pro ipsa relatione, qua distinguuntur personæ; similiter in septima Synodo, act. 3, in Ep. Synodali Theodori, Patriarchæ Jerosolymitani, quam probat Synodus, dicitur, *Trinitatem divisam esse numeraris subsistentiis, et personalibus alteritatibus numeratam, substantiæ vero et naturæ identitate unitam*; et similis locutio reperiatur in edicto Justiniani imperatoris, de fidei confessione ad Joannem Papam II, ubi Trinitatem dicit distingui proprietatibus seu subsistentiis. Possunt quidem hæc juxta præcedentem conclusionem exponi, et ideo tantum præ se ferunt quamdam probabilitatem, ex forma et modo locutionum. Præterea, quandocumque Concilia, tam Græca quam Latina, dicunt incarnationem factam esse *secundum subsistentiam propriam Verbi*, videntur hac voce in hac significatione uti, et Concilium Florentinum, in Decret. Eugen., § 2, distincte dixit non esse sublatam differentiam naturarum propter unionem in unam personam, atque subsistentiam concurrentem. Alia citavimus supra, disput. 5, et plura de hoc dicemus disput. seq. Ratione vero arguitur ex præcedenti conclusione. Primo, quia tres divinæ personæ sunt tres subsistentes, non tantum adjective, sed etiam substantive, et ad hoc denotandum dictæ sunt tres subsistentiæ; ergo habent tres subsistentias distinctas, nam per subsistentias constituantur formaliter in esse subsistentium; non multiplicantur autem in Trinitate concreta, seu constituta substantive sumpta, nisi multiplicatis formis quibus constituuntur, et ideo non sunt nisi unus Deus, quia est una tantum deitas; sunt vero tres personæ, quia sunt tres personalitates, ut ait D. Thom., 1 p., q. 39, art. 3 et 4. Secundo, quia relatio divina, quæ est proprietas personalis, vel quantum constituit personam, constituit subsistentes, vel supponit subsistens et quasi adjacet subsistenti, ad eum modum quo spiratio activa intelligitur se habere ad Patrem et Fi-

lium: hoc posterius dici non potest, alias non posset intelligi quo modo tres relations constituerent tria supposita distincta, quia solum se haberent ut formæ quasi adjacentes eidem subsistenti; debet ergo dici primum, et ideo dixit Gregor. Nazianz., orat. 12, que est prima de pace, circa finem: *Nec tria tanquam unum accipientes; nec enim ejusmodi sunt hæc nomina ut per se non subsistant, aut de una tantum persona prædicentur*. Nam revera, si paternitas, filiatio, etc., per se non afferrent suum subsistere, non possent intelligi nisi ut eidem personæ advenientes. Et propterea etiam D. Thom., 1 p., q. 40, ad 3, dixit, *proprietates personales non intelligi advenire hypostasibus divinis tanquam formas subjecto, sed ferre secum supposita*; et ad 2 ait: *Paternitate non solum Pater, sed etiam est quis, sive hypostasis*. Et de Potentia, quæst. 9, art. 4, dicit, *personam divinam significare distinctum subsistens in natura divina*; et 1 p., q. 29, art. 4, dicit, *personam in divinis significare relationem, ut rem subsistentem in natura divina, et ideo esse in Deo tres res subsistentes, sicut sunt tres personæ*; non potest autem intelligi relationem ut relationem constitutere subsistens distinctum ab alio subsistente, nisi ipsa esset subsistentia distincta ab alia. Tertio (et fere in idem reddit), quia si in Deo esset tantum una subsistentia, et non triplex, esset unum tantum habens deitatem, et non triplex, quia per subsistentiam naturæ unitam, seu terminantem naturam, intelligimus constitui id quod dicitur habere naturam; et ideo in Christo est unicum habens divinam et humanam naturam, quia est una subsistentia utriusque naturæ; sed hoc repugnat distinctioni personarum, nam quot sunt personæ, tot sunt habentes naturam, tam adjective quam substantive. Quarto, personalitas nihil aliud est quam subsistentia incommunicabilis; sed sunt in Deo tres personalitates realiter distinctæ; ergo et tres subsistentiæ.

5. Objectio. — Responsio. — Incommunicabilitas quid sit. — Dicitur fortasse (et hæc est evasio generalis ad omnes rationes factas) *relations quidem esse subsistentias incommunicabiles*, tamen quidquid est subsistentia, habere a subsistentia communi, ex propriis vero solum incommunicabilitatem; et quia personalitas formaliter dicit hoc ultimum, ideo proprie dici tres personalitates, et eodem sensu posse dici tres subsistentias; tamen si præcise loquamur de subsistentia, ut dicit ra-

tionem per se existentiae, juxta tractata sectione præcedenti, ut sic totam rationem subsistendi esse ab essentia, et hoc modo non posse dici tres subsistentias, sed unam, juxta principia posita in sect. 2. Et propter hanc evasionem non est hæc conclusio de fide. Mihi tamen nullo modo satisfacit, quia non satis concipio quid sit, vel in quo sit illa incommunicabilitas, quod pertineat ad rationem et constitutionem suppositi, si non sit aliqua subsistentia positiva personalis et propria; quia nihil aliud est unam personam esse incommunicabilem alteri, nisi habere subsistentiam ab illo distinctam. Quod ita etiam explicatur: nam incommunicabilitas non est mera negatio aut privatio, sed est aliquid positivum ex proprio conceptu distinctum ab aliis, terminans naturam, et ita cum illa constituens personam; haec autem est propria ratio subsistentiae incommunicabilis. Quod tandem aliter confirmatur et explicatur: quia dictum est supra relationem addere proprium esse relativum, quod licet in se includat esse absolutum, tamen illud quasi modificat et terminat; hoc autem esse relativum non intelligitur quasi adveniens alteri, sed quasi in se manere, et per se stare, quamvis simul ex se habeat unde ab alio distinguatur; ergo est esse ex proprio conceptu subsistens, seu quod est ratio subsistendi. Quocirca, quamvis essentia sit veluti radix totius subsistentiae relativæ, non tamen est ipsa formalis ratio totius subsistentiae personalis, quæ est in divinis personis. Et juxta priorem sensum possent fortasse exponi verba Augustini supra citata, et aliquæ locutiones D. Thomæ, quamvis (ut existimo) Augustinus illis locis non loquitur de ratione subsistendi, sed de substantia absolute et essentialiter; sic enim relatio etiam divina præcise et ex propriis, non tam est substantia quam modus substantiae; quod autem ipsam relatio sit in re ipsa perfectissima et integra substantia, hoc non habet nisi ab ipsa essentia quam includit.

6. *Prima objectio.* — Sed objicitur primo: quia in divinis perfectiones simpliciter non multiplicantur in personis, ut patet de sapientia, justitia, etc. Dictum est autem subsistentiam dicere perfectionem simpliciter. Dices: simile argumentum solutum est supra de existentia. Sed contra, quia non videtur eadem ratio, quia existentia est prædicatum transcendentis, non sic autem subsistentia; debet ergo sequi conditionem perfectionum non transcendentium, quæ non multiplicantur.

7. *Objectio. — Responsio.* — Sed urgebis, quia saltem sequitur tres subsistentias esse

Confirmatur, quia videtur repugnare relationi ut sic esse rationem subsistendi, quia tota ratio relationis est ad aliud, ratio vero subsistentiae est ad se et in se. Confirmatur secundo, quia alias etiam spiratio activa, quia intelligitur addere suum proprium esse relativum, esset subsistens, seu subsistentia.

7. *Responsio.* — Respondetur rationem subsistendi dicere perfectionem simpliciter, rationem vero subsistendi incommunicabiliter non dicere perfectionem simpliciter; sicut ratio substantiae dicit perfectionem simpliciter, non vero ratio substantiae creatæ; et ideo rationes subsistendi incommunicabiliter possunt in Deo multiplicari, licet subsistentia communis una sit, sicut dictum est de existentia. Nec refert quod ratio existentiae videatur esse magis transcendentalis, quam ratio subsistentiae, quia respectu personalitatis ratio subsistentiae est quasi transcendentalis, et omnino intrinseca; omnis enim personalitas, non tantum secundum rationem communem, sed etiam secundum propriam, includit in suo conceptu rationem subsistentiae; et ideo, quia in Deo sunt tres personalitates, sunt etiam tres subsistentiae incommunicabiles; at vero nihilominus est una subsistentia communis, quia hæc ratio subsistentiae, abstracta ab incommunicabilitate, includitur non tantum in conceptu personæ, sed etiam in conceptu substantiae perfectæ, et quæ per se habet esse. Cavendum est tamen loquacium abusus, qui hunc vocant quartam subsistentiam, ac si tres relativæ et una absoluta essent quatuor subsistentiae, quod est omnino falsum; quia cum absoluta non distinguatur in re a relativis, non auget numerum; sicut, licet essentia sit res absoluta, non est tamen quarta res a personis; sunt ergo tria, quæ unum sunt, non tamen quatuor. Et hinc obiter intelligitur ratio de modo loquendi, eum magis absolute et simpliciter concedamus tres subsistentias, quam tria esse: ratio enim est, quia subsistentia formaliter magis significat modum ipsius esse, et juxta frequentiorem usum significat rationem incommunicabilem; et quia relationes divinæ ex propriis habent esse incommunicabiles, et esse veluti quosdam modos terminantes naturam divinam, ideo simpliciter dicuntur tres subsistentiae; at vero existentia absolute dicta significat totum esse ipsius rei, quod in Deo principaliter est ab essentia.

tres perfectiones distinctas, quia ratio subsistentiae, prout in unaquaque reperitur, perfectionem dicit. Neque obstat quod non dicant rationem subsistentiae absolute, sed quasi contractam, seu modificatam ad rationem subsistentiae incomunicabilis, ut visus est respondere Cajetanus, 1 p., q. 29, articul. 3, quia si subsistentia ut sic dicit perfectionem, impossibile est quin omnis subsistentia, quomodocumque in se contrahat et modificet illam rationem, non dicat aliquam perfectionem, esto illa non sit simpliciter simplex, ut sic contracta vel modificata. Concedo ergo illas tres subsistentias dicere tres perfectiones relativas distinctas, atque adeo posse aliquam perfectionem relativam esse aliquo modo in una persona, quæ non est in alia, quanquam absolute nihil perfectionis sit in una persona, quod non sit in omnibus, quod jam pertinet ad aliam quæstionem de perfectione quam dicit relatio divina, quæ in materia de Trinitate disputatur.

8. Ad primam confirmationem responderetur: sicut relationes accidentales habent inesse, etiam secundum esse ad, quia illud esse in, est veluti transcendens, intime inclusum in omni modo accidentis (ut supra etiam, sect. 2, indicatum est), ita relatio divina, etiam secundum esse ad, est subsistens, quia quod in creatis est inesse, in illis est subsistere; unde sicut inesse accidentis non est omnino absolutum, sed abstrahens ab absoluto et respectivo, ita ratio subsistendi eodem modo abstracta est; recte enim intelligitur posse rem aliquam omnino esse in se et per se, et nihilominus respicere alium ut terminum, non ut subjectum, vel suppositum, quod suum esse sustentet. Alii fortasse responderent distinguendo de relatione concepta vel ut exercita, seu de relatione, ut refert aut constituit personam. Sed ego explicui rem ipsam, nam reliqua omnia solum existimo pertinere ad conceptus nostros, et solum explicare eamdem rem confuse vel distincte conceptam, de quo latius, 1 part., quæst. 40.

9. Ad secundam confirmationem responderetur, primum, etiam si id concedatur de spiratione activa, afferre, scilicet secum suam subsistentiam incomunicabilem, non esse magnum inconveniens. Melius tamen negatur sequela, non enim est par ratio; relationes enim personales afferunt secum sua supposita, quæ constituunt; spiratio autem activa supponit personam constitutam, et advenit illi per modum adjacentis, et solum substantia in relativis, vel non: hoc posterius

tialis est, quia in re non distinguitur a personis, non quia ex proprio conceptu sit subsistens, de quo plura, 1 p., q. 36.

10. *Objectio.* — *Quomodo stet subsistentia absoluta in Deo cum relativis.* — Secundo et difficilius objicitur, quia non videtur posse intelligi quomodo inter se cohærent relativa subsistentia et absoluta, salva in utraque vera ratione subsistentiae. Et ratio difficultatis est, quia de ratione subsistentiae est, ut ipsa sit terminus naturæ, ut natura est, et quasi sustentet illam, seu faciat per se esse, et consequenter ut ipsa non terminetur ab alio isto modo, quia repugnat id quod per se est, ut sic, si ex propria ratione tale sit, per aliquid aliud accipere ut per se sit, propter quod infra dicimus repugnare suppositum ut suppositum assumi; sed repugnat subsistentiam absolutam et relativam conjungi in eadem persona, quin saltem secundum rationem una intelligatur tanquam terminus alterius; ergo hoc repugnat rationi subsistentiae, quia illa, quæ terminatur, non erit subsistentia, quandoquidem non per se, sed per aliud intelligitur habere rationem per se essendi; hoc enim est terminare, nam hoc addit subsistentia supra existentiam, ut supra dictum est; vel e contrario, illa, quæ terminat, non erit subsistentia, quia non terminat naturam ut naturam, sed quid per se existens, unde non est ratio per se essendi, neque se habet ad modum sustentantis, quæ omnia sunt contra rationem subsistentiae.

11. Et hæc difficultas videtur ostendere illa duo repugnare, scilicet, subsistentiam esse communicabilem multis subsistentiis, sicut repugnat esse in se, et esse in alio ut in supposito. Et confirmatur seu explicatur aliter difficultas, quia vel relationes divinæ intelliguntur advenire essentiae, ut subsistenti, et ita non adveniunt tanquam subsistentiae, sed tanquam affectiones rei subsistentis; nec divinitas intelligitur illis communicari ut forma et natura, sed potius per modum subjecti quod in se existit, et in se illas recipit; vel intelliguntur illæ relationes terminare naturam præcise ut existentem, et quasi per illam constituere; et si ita est, jam in illa natura non datur subsistentia absoluta, quia relatio divina intelligitur terminare totum id quod est absolutum in Deo; et e contrario, quidquid est absolutum, intelligitur includi in ipsa relatione, ut ibi terminatur. Et confirmatur, quia vel subsistentia absoluta includitur essentialiter in relativis, vel non: hoc posterius

dici a nobis non potest; existimamus enim totam divinam essentiam includi essentialiter in relationibus, quantumvis præcise et abstracte concipientur. Si autem dicitur prius, sequitur non posse esse tres subsistentias, quia tota ratio subsistendi in omnibus illis relationibus erit essentia in eis intime et essentialiter inclusa. Nec potest intelligi quo modo ratio subsistentiae, si est una in omnibus relationibus, et de essentia earum, nihilominus multiplicetur in singulis. Nam essentia ipsa est formaliter subsistentia; ergo facit subsistere omne id in quo formaliter includitur; sed includitur in relationibus intime usque ad ultimas rationes earum; ergo non est in eis alia ratio subsistendi, quia non solum superfluum, sed etiam impossibile videtur, ad eundem quasi effectum formalem, duplum rationem in eadem re intime reperiri.

12. Hæc difficultas non procedit in eorum sententia, qui in divina essentia ponunt existentiam absolutam et essentialem, non tamen subsistentiam absolutam, et e converso negant existentias relativas, et ponunt subsistentias; illi enim consequenter dicunt, de ratione subsistentiae non esse ut det existere, sed solum ut det per se existere, non quoad totum in hoc prædicato inclusum, sed quoad perseitatem existendi. Atque ita fieri posse ut divina essentia det relationi ut existat, relatio autem det essentiae ut per se existat. Et ita tres relationes erunt tres subsistentiae, quia sunt tres rationes per se essendi ipsi divinae essentiae, seu tres perseitatem existentiae absolutæ, licet ipsæ non conferant novum existere, imo neque in existentia ipsa inter se distinguantur. Hæc tamen fundamenta a nobis rejecta sunt.

13. *Quorundam responsio. — Refutatur.* — Suppositis ergo quæ diximus de subsistentia et existentia essentiali divinæ naturæ, responderi potest primo, non repugnare illi naturæ infinitæ pluribus subsistentiis, vel re, vel ratione distinctis, immediate subsistere, ac suo modo terminari; sicut enim natura illa propter infinitam capacitatem suam potest simul terminari tribus subsistentiis realiter inter se distinctis, licet non ab ipsa natura, ita potest simul terminari subsistentia absoluta, et relativa, ratione tantum distinctis; terminari (inquam) quantum ad modum per se essendi ac subsistendi, licet non quantum ad omnimodam incommunicabilitatem per identitatem, quod provenit ex diversitate quæ in

Deo est inter absoluta et relativa, quod illa communicabilia sunt, propter identitatem, et quia non habent oppositionem; hæc vero sunt incommunicabilia propter oppositionem. Hæc vero responsio, licet probabilis sit, non mihi satisfacit, quia procedit, supponendo personalitates relativas advenire essentiæ divinæ, ut natura est præcise, et non ut est subsistens; et consequenter quod divina natura per relationes personales per se existit, licet non per illas solas, sed etiam ex se et per subsistentiam absolutam. Hoc autem mihi non probatur, tum quia existimo divinam essentiam ita esse per se et essentialiter subsistentem, seu per se ita esse, ut illi repugnet accipere perseitatem essendi per aliquid additum ratione distinctum ab illa, et extra essentialem rationem illius, ut sunt relationes omnes personales. Tum etiam quia non potest natura divina terminari relationibus, nisi ut existens est; ipsa ergo existentia essentialis est, quæ formalissime videtur personalitate terminari; ergo necesse est ut illa existentia terminetur prout in se est, et secundum ultimam rationem suam essentialiem, secundum quam, ut ostendimus, est per se existentia; ergo necesse est ut sic terminari, et quasi conjungi relationi personali; imo non potest intelligi aliter fieri, cum hæc conjunctio non sit nisi per summam identitatem, et intimam inclusionem totius divini esse essentialis in relatione personali, quod est per se esse subsistens ex vi sua rationis essentialis, et propter hanc eamdem rationem illi repugnat, ut per aliquid quod est extra rationem suam essentialem habeat per se esse, seu perseitatem essendi.

14. *Aliorum solutio. — Rejicitur.* — Propter hanc ergo causam dicunt aliqui, relationem divinam terminare subsistentiam essentialem proxime ac formaliter, non tamen dando illi per se esse, sed solum dando illi incommunicabilitatem quamdam; hoc enim est id quod est ultimum in constitutione personæ. Sed, licet hoc ex parte verum sit, tamen vel incidit in priorem sententiam refutatam, vel non sufficierem declarat, nec solvit difficultatem tactam. Quia relatio, ut supra dicebam, non dat incommunicabilitatem tantum per modum alieujus privationis, sed dando aliquod esse positivum incommunicabile; interrogando ergo an illud esse sit subsistens, necne. Dici quidem non potest non esse subsistens; alioquin non erit ratio subsistendi, quia in Deo idem est, quo est et

quod; quod si non est ratio subsistendi, non erunt in Deo tres subsistentiae personales modo a nobis declarato. Si autem est subsistens, rursus interrogo an ex proprio conceptu et per se hoc habeat, vel solum ex subsistentia absoluta in eo inclusa. Si hoc posterius dicitur, incidit in priorem sententiam, et manifeste sequitur non esse in omnibus tribus personis, nisi unam rationem subsistendi omnino absolutam, a qua habent omnes relationes, ut subsistant. Si autem dicitur prius, necessario sequitur illud esse relativum et incommunicabile, sive vocetur esse existentiae, sive esse personale, sive esse entitativum quasi essentialie aut formale, illud (inquam) esse non quomodocumque esse incommunicabile, sed ut per se existens in propria ratione vel perfectione; quia alias illud triplex esse relativum intelligeretur tanquam adveniens eidem rei subsistenti, et ita neque intelligi posset quomodo sit triplex ratio subsistendi, aut quomodo tres personas constitutæ; neque in praesenti mysterio intelligi posset, quomodo illud esse sit proxima ratio terminandi humanitatem, quia terminus humanitatis esse debet propria ratio per se essendi. Ergo tres subsistentiae relativæ ita dant incommunicabilitatem, ut dent etiam per se esse seu perseitatem essendi. Confirmatur ac declaratur amplius, nam, quando hæc relationes dicuntur dare incommunicabilitatem, cui, quæso, dant illam? an essentiae ut essentia est, quatenus terminat illam, vel constituto per tales relationes? Non quidem essentia ut essentia est; nam, licet divina essentia intelligatur in Patre quasi terminata paternitate, adhuc ipsa manet communicabilis Filio, et sic de aliis personis. Igitur incommunicabilitas illa est respectu constituti; illud enim, quatenus tale est, est incommunicabile per identitatem, secundum id quod sibi proprium est: ideo enim sunt tres subsistentes, ut ostendimus; ergo personalitates divinæ, secundum illud esse, in quo conferunt incommunicabilitatem, conferunt etiam per se esse, et cui unum præstant, tribuunt etiam aliud.

15. *Vera responsio. — Dicendum est ergo,* subsistentiam Dei relativam dare quidem esse incommunicabile et per se, non tamen ipsi naturæ divinæ, nec huic Deo ut sic, sed constituto per ipsam, scilicet divinæ personæ, et hoc modo dicuntur terminare divinam existentiam essentialem, non quidem dando illi ut per se sit, hoc enim ex se habet, sed de terminando illam ad hanc vel illam personam, quasi adjungendo illi quoddam esse etiam per se et subsistens, quo talis persona formaliter constituitur, ita ut persona ipsa, secundum totum esse quod includit, intelligitur per se existens ac subsistens tam secundum esse absolutum Dei, quam secundum esse relativum Patris, aut Filii, aut Spiritus Sancti, et hoc est maxime consentaneum divinæ perfectioni; et nullam difficultatem aut repugnantiam involvit.

16. *Quid intersit inter constitutionem divinæ personæ et suppositi creati.* — Ad difficultatem enim propositam dicendum est, eam proponi ac procedere ac si constitutio personæ divinæ, et terminatio naturæ per relationem, eset eodem modo quo in creaturis fit hujusmodi constitutio; cum tamen sit magna differentia, ex qua difficultatis solutio petenda est; natura enim creata sua personalitate ita terminatur, ut intime in illa non includatur, sed personalitas intelligatur veluti affixa ipsi naturæ, et ita ex utraque resultare suppositum; unde fit ut talis natura ex vi propriæ existentiae, quam habet, ut natura est, non habeat per se esse, sed ut conjuncta, et terminata sua personalitate; cuius signum est, quia præcisa illa personalitate (ut potest non solum mente, sed etiam re ipsa præscindi), natura ipsa manet veluti indifferens, et capax unionis ad suppositum distinctum. At vero divina natura ita terminatur sua personalitate, ut in illa intime includatur, quantumvis præcise et abstracte ipsa personalitas consideretur; et ideo personalitas hæc non debet intelligi quasi affixa naturæ, sed quasi intime habens esse per ipsam naturam, ut recte D. Thomas, 4 p., q. 28, art. 2, et sœpe alias. Et propter hanc causam facile intelligi potest, etiam si natura divina ex vi sui esse absoluti in se et per se sufficienter esse possit, nihilominus posse terminari tribus relationibus, seu personalitatibus. Quod enim illa ex vi sua per se sit, præcisis illis relationibus, ex contrario signo colligi potest, quam in natura creata, scilicet, quia, etiam si præscindamus relationes, nunquam intelligimus illam naturaliter ut capacem unionis ad suppositum ad se distinctum, seu alienum, sed cum ea unione formalem repugnantiam habere, non solum ratione relationum, sed ex vi perfectionis sui esse absoluti, quia hoc pertinet ad perfectiōnem illius esse, ut supra explicatum est; quod signum bene declarat, quid addat hæc per se existentia secundum rationem, supra